

Vestland fylkeskommune
Hans Joachim Stokkevåg Aadland

Deres ref.:
Vår ref.: 25/42942-4
Saksbehandler: Ingri Menne Sjoner
Dato: 08.06.2026

Krav om forhåndsbetaling i den offentlige tannhelsetjenesten, tannhelsetjenesteloven og forskrift om vederlag for tannhelsetjenester

Helsedirektoratet viser til henvendelse fra Vestland fylkeskommune av 16. desember 2025, som gjelder forhåndsbetaling for tannhelsehjelp. Det er spørsmål om den offentlige tannhelsetjenesten kan kreve betaling fra pasienter som har rett til nødvendig tannhelsehjelp etter [tannhelsetjenesteloven](#), før det ytes tannhelsehjelp. Vi beklager lang saksbehandlingstid.

Vi gjør innledningsvis oppmerksom på at Helsedirektoratets ansvar er å fortolke og gi veiledning om regelverket som gjelder for helse- og omsorgstjenesten. Som følge av dette kan vi ikke ta stilling til hvordan regelverket skal anvendes i konkrete situasjoner. I det følgende gjør vi derfor rede for reglene på generelt grunnlag.

Rettslige utgangspunkter etter tannhelsetjenesteloven og forskrift om vederlag for tannhelsetjenester

Det følger av tannhelsetjenesteloven (tannhl.) § 2-1 at personer som er nevnt i tannhl. § 1-3, har rett til nødvendig tannhelsehjelp fra den offentlige tannhelsetjenesten. Fylkeskommunen skal sørge for et regelmessig og oppsøkende tannhelsetjenestetilbud til disse pasientene, ifølge tannhl. § 1-3. Det følger videre av tannhl. § 5-1, at fylkeskommunen også skal dekke utgiftene ved den offentlige tannhelsetjenesten. Fylkeskommunen kan likevel kreve betaling fra den enkelte, når det følger av forskrift, jf. tannhl. § 2-2. Den offentlige tannhelsetjenestens adgang til å ta betalt for tannhelsehjelp, må med andre ord ha grunnlag i lov. I hvilken utstrekning pasienter som har rett til nødvendig tannhelsehjelp etter tannhelsetjenesteloven kan avkreves vederlag for tannhelsehjelp og i tilfelle hvor stort vederlaget kan være, er nærmere regulert i [forskrift om vederlag for tannhelsetjenester i den offentlige tannhelsetjenesten](#). Betaling for tannhelsehjelp i den offentlige tannhelsetjenesten er dermed uttømmende regulert i denne forskriften.

Et "krav om forhåndsbetaling" forstår vi i denne sammenhengen som at tjenesteyteren nekter pasienten et tilbud om tannhelsehjelp, før vedkommende har betalt vederlaget som den offentlige tannhelsetjenesten kan kreve etter forskrift om vederlag for tannhelsetjenester. Når det gjelder spørsmål om forhåndsbetaling, er det derfor ikke et skille mellom ulike typer tannhelsehjelp.

Det er ikke gitt regler om forhåndsbetaling for tannhelsehjelp i forskrift om vederlag for tannhelsetjenester eller i tannhelsetjenesteloven. Som utgangspunkt er det derfor ikke rom for å kreve

Helsedirektoratet

Avdeling for helserett

Ingri Menne Sjoner

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4 • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

forhåndsbetaling for tannhelsehjelp i den offentlige tannhelsetjenesten. Bakgrunnen for dette er at den offentlige tannhelsetjenesten som nevnt ovenfor kun kan ta betalt for tannhelsehjelp, når det følger av forskrift, jf. tannhl. § 2-2. Til sammenligning ligger dette også til grunn for at den offentlige tannhelsetjenesten ikke kan kreve et gebyr fra pasienter som ikke møter til oppsatt time.

Helsedirektoratets vurdering

Rett til nødvendig tannhelsehjelp etter tannhelsetjenesteloven innebærer at tannhelsehjelpen helt eller delvis er finansiert av det offentlige. Som følge av dette er det som utgangspunkt ingen pasienter med rett til nødvendig tannhelsehjelp etter tannhelsetjenesteloven, som fullt ut finansierer tannhelsehjelpen selv.

Det følger av tannhl. § 2-2 fjerde ledd og forskrift om vederlag for tannhelsetjenester, at vederlagets størrelse fastsettes ut ifra Helse- og omsorgsdepartementets fastsatte takster for tannhelsehjelp. I mange tilfeller fastsettes vederlaget for pasienter med rett til nødvendig tannhelsehjelp som en andel av departementets takster. Takstene angir hvor stort beløp det offentlige dekker for ulike typer tannbehandling, og hvor mye den enkelte skal betale for behandlingen. Hvilke takster for tannbehandling som gjør seg gjeldende i en aktuell situasjon, vil som følge av dette bero på hva slags tannbehandling som utføres. Som utgangspunkt er det derfor konsultasjonens innhold og vurderingene som gjøres av tannlegen eller annet tannhelsepersonell som tilsier hvor stort vederlag den enkelte skal betale. Selv om bruk av takstene for tannbehandling i praksis kan bære preg av automatikk, er det som følge av dette vanskelig å på forhånd avklare hva slags tannbehandling den enkelte har behov for. Dette innebærer at vederlagets størrelse som utgangspunkt ikke kan fastsettes før pasienten har vært til konsultasjon. Til sammenligning fungerer betaling for helsehjelp hos fastlegen på tilsvarende måte.

Videre kan et krav om forhåndsbetaling etter vår vurdering være i strid med den enkeltes rettighet etter tannhl. § 2-1 og den offentlige tannhelsetjenestens ansvar etter tannhl. § 1-1 og § 1-3. Å kreve forhåndsbetaling, slik at den enkelte ikke får tannhelsehjelp før vederlaget er betalt, vil med andre ord kunne bety at den enkelte pasientens rettighet ikke innfris, samtidig som fylkeskommunen ikke overholder sine plikter etter loven.

Tilsvarende fortolkning er lagt til grunn når det gjelder betaling for øyeblikkelig hjelp fra personer uten fast opphold i Norge. Det følger av [Helsedirektoratets rundskriv om personer uten fast opphold i riket – rett til helse- og omsorgstjenester og dekning av utgifter](#), at det ikke kan kreves forhåndsbetaling for øyeblikkelig hjelp og helsehjelp som ikke kan vente, fra personer uten fast opphold i riket. Det samme følger av Helse- og omsorgsdepartementets brev av 11. september 2015. Dette gjelder både i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og i spesialisthelsetjenesten. Bakgrunnen for dette er blant annet den offentlige helse- og omsorgstjenestens ansvar etter både helse- og omsorgstjenesteloven og spesialisthelsetjenesteloven, og at pasientgruppen har rett til slik behandling etter pasient- og brukerrettighetsloven med tilhørende forskrift. I tillegg er hensynet til ensartet praksis i helse- og omsorgstjenesten og hensynet til forutsigbarhet for den enkelte trukket frem som momenter som tilsier at det ikke bør kunne kreves forhåndsbetaling.

Som utgangspunkt må personer uten fast opphold i Norge selv betale for helsehjelpen de har rett til. Det betyr at den offentlige helse- og omsorgstjenestens ansvar for denne gruppen i utgangspunktet ikke innebærer et finansieringsansvar. Det er videre nærliggende å legge til grunn at dette er bakgrunnen for at spørsmålet om forhåndsbetaling har oppstått for denne pasientgruppen. Til sammenligning er den offentlige tannhelsetjenesten, som nevnt ovenfor, i utgangspunktet finansielt ansvarlig for tannhelsehjelpen som tilbys til pasienter med rett til nødvendig tannhelsehjelp etter tannhelsetjenesteloven. I de tilfellene den offentlige tannhelsetjenesten kan kreve betaling for

tannhelsehjelp til pasienter som har rett til nødvendig tannhelsehjelp, er dette særskilt regulert i forskrift om vederlag for tannhelsetjenester.

Det er ikke praksis for å kreve forhåndsbetaling fra pasienter for hjelp fra den offentlige helse- og omsorgstjenesten, hverken i spesialisthelsetjenesten eller i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. I dette ligger hensynet til ensartet praksis og hensynet til forutsigbarhet for den enkelte. Etter Helsedirektoratets oppfatning er forhåndsbetaling heller ikke en utbredt praksis i den offentlige tannhelsetjenesten, verken når det gjelder øyeblikkelig hjelp eller annen tannhelsehjelp som regnes for å være nødvendig. Til tross for forskjellene som er fremhevet ovenfor, vil den enkeltes rettighet, tjenestens ansvar og hensynet til ensartet praksis og forutsigbarhet etter vår vurdering også være av betydning når det gjelder forhåndsbetaling for tannhelsehjelp i den offentlige tannhelsetjenesten.

Å kreve forhåndsbetaling før det ytes tannhelsehjelp vil som følge av dette være til hinder for at den enkelte får oppfylt sin rettighet etter tannhl. § 2-1. Videre vil den offentlige tannhelsetjenesten etter vår vurdering ikke overholde sitt ansvar etter tannhelsetjenesteloven, dersom den enkelte nektes tannhelsehjelp før vedkommende har betalt vederlaget. Det er i denne sammenhengen uten betydning om det kreves forhåndsbetaling av samtlige pasienter som kan avkreves vederlag etter forskrift om vederlag for tannhelsetjenester, eller om det etter en konkret vurdering kreves forhåndsbetaling av en bestemt pasient fordi det har vist seg at vedkommende tidligere ikke har betalt for seg.

Det er Helsedirektoratets vurdering at dette gjelder ved forhåndsbetaling for all tannhelsehjelp som regnes for å være nødvendig tannhelsehjelp. På bakgrunn av dette har vi i det foregående ikke skilt mellom forhåndsbetaling for ulike typer tannhelsehjelp. Helsedirektoratet vil likevel fremheve at det kan være sterkere grunner for å ikke kreve forhåndsbetaling for øyeblikkelig tannhelsehjelp, enn det er for å ikke kreve forhåndsbetaling for tannhelsehjelp i sin helhet.

Etter vår vurdering taler det ovenstående for at den offentlige tannhelsetjenesten ikke kan kreve forhåndsbetaling fra pasienter som har rett til nødvendig tannhelsehjelp etter tannhelsetjenesteloven. Vurdering av en pasients betalingsevne bør som følge av dette tas opp etter at tannhelsehjelpen er ytt. Som utgangspunkt må eventuelle utestående vederlag etter vår vurdering inndrives som ordinære pengekrav.

Vennlig hilsen

Wenche Dahl Elde e.f.
avdelingsdirektør

Ingri Menne Sjoner
rådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

